

Célzott közösségfejlesztés óvodától az alsó tagozat végéig – egy mesterprogram bemutatása

HERBAINÉ SZEKERES ERIKA

szekereseri@gmail.com

ABSZTRAKT

A bemutatásra kerülő, folyamatban lévő mesterprogram a pedagógiai gyakorlatban alkalmazható IKT alapú szociometriai módszer, a SMETRY programszerű bevezetését tüzte ki célul egy intézményben – óvodától az alsó tagozat végéig – felmenő rendszerben. Ez a megvalósítás első évében három óvodai csoport (kb. 70 gyermek) vizsgálatát, a második évtől mindig a két párhuzamos osztály (kb. 60 gyermek/év) szociometriai felmérését jelenti. A tervezett longitudinális kutatás a gyermekek (és pedagógusaik) óvodai/iskolai részvételének optimalizálására, a nevelési szintek közötti átmenet segítésére, a sikeres tanuláshoz szükséges társas kapcsolatrendszer biztosítására és az interdiszciplináris team-munka megvalósítására irányuló törekvés.

Kulcsszavak: közösségfejlesztés, szociometria, óvoda-iskola átmenet, szemléletformálás

DOI: 10.52092/gyosze.2022.4.15

BEVEZETÉS

Az iskolában, de már az óvodában is, nagy hangsúlyt kap a különböző területekre koncentrálni képesség- és készségfejlesztés a gyermekek jobb tanulási teljesítménye, sikeresebb iskolai pályafutása érdekében. Van olyan kutatás, amely azt találta, hogy a szociális készségek fejlesztésére nem fordítanak elegendő időt (Nelsen, Lott, & Glenn, 2013), pedig ezek talán még fontosabbak, mint a tárgyi tudás. A szociális kompetencia fejlődése, az érzelmi biztonság megtalálása jelentősen befolyásolja a kortársakkal való együttlét minőségét egy közösségben, mely hatással lehet a tanulmányi teljesítményre is (Wentzel, Jablansky & Scalise, 2018). A pedagógusoknak ezért nagy szerepünk van a rájuk bízott gyermekközösségek formálásában, a gyermekek szociális kapcsolatainak támogatásában is (Heyder, Südkamp & Steinmayr, 2020).

A 2021. január-2025. december között megvalósítani kívánt mesterprogram ezt a hiátust szeretné csökkenteni egy olyan intézményben, amely óvodától az általános iskola végéig végzi a gyermekek nevelését, oktatását. A programba bevont szereplők a vizsgálatokban részt vevő óvodás és iskolás gyermekeken kívül az őket nevelő és oktató óvodapedagógusok, illetve tanítók. A hosszmetzeti vizsgálatosorozat az intézmény gyógypedagógusának kezdeményezésére és szakmai tervei alapján készült. Ennek megvalósítását az intézmény vezetői éppúgy támogatják, mint a módszertani háttérrel és a SMETRY keretrendszert számára biztosító egyetemi kutatócsoport.

MÓDSZER

A szociometriai vizsgálatokat az ELTE BGGYK Atipikus Viselkedés és Kogníció Gyógypedagógiai Intézet kutatócsoportjának saját fejlesztésű keretrendszere, a SMETRY támogatja, amely a Mérei-féle többszemponútú szociometrián alapul, annak széleskörű (gyógy)pedagógiai alkalmazását teszi lehetővé. A SMETRY online, platformfüggetlen eszköz, bármilyen IKT eszközzel használható és az adatfelvételtől az elemzésig segíti a kutatómunkát (Horváth & Szekeres, 2020).

Az óvodások kérdőíve 8, az általános iskolásoké 20 kérdésből áll. Óvodában és első osztályos korban táblagépen történik az adatfelvétel, melynek során a gyermekek társaik fényképének megérintésével válaszolnak az adatfelvételt segítő személy által felolvasott kérdésekre. Második kortól számítógépen, az osztálytársaik nevére és/vagy fényképére kattintva adhatják meg a kérdésekre válaszaikat a gyermekek (Horváth, Herbainé Szekeres & Szekeres, 2021).

EREDMÉNYEK

A mesterprogram 2021. január-2022. június közötti időszakában megtörtént a SMETRY keretrendszer tantestületen belüli megismertetése, 2021. tavaszán a három, életkori szempontból vegyes összetételű óvodai csoport (66 fő: 34 fiú, 32 lány), majd 2022. tavaszán a két 1. osztály (62 fő: 23 fiú, 39 lány) adatfelvétele, azok tapasztalatainak összegyűjtése, eredményeinek dokumentálása, az óvodapedagógusok és tanítók közötti együttműködés kereteinek kijelölése, és a közösségfejlesztés céljainak – objektív eredményekre alapozott – meghatározása.

Az óvodapedagógusok részvétele több szempontból is hasznos volt: segítettek a gyermekeknek egyes kérdések értelmezésében, megismerték kapcsolódási igényeiket, társválasztási attitűdjüket. Az adatfelvételt követően az eredmények értelmezése és értékelése, majd az esetleges problémák azonosítása után a segítségnyújtás további lehetőségeinek feltárása, a beilleszkedést támogató, illetve közösségfejlesztő munka irányának és lépéseinek átgondolása következett az óvodapedagógusokkal közösen.

Az első szociometriai adatfelvételen részt vett 6-6,5 éves óvodás gyermekek iskolába lépése előtt – 2021. augusztusban – a három óvodai csoport 6 óvónőjével és a szeptembertől első osztályosokat tanító 4 pedagógussal közös megbeszélésre került sor az iskolában. Ennek a szakmai párbeszédnek a keretében az óvodából iskolába érkező gyermekekről (18 fő) fontos információk átadása, nevelésüket könnyítő tapasztalatok megosztása és javaslatok megfogalmazása történt meg első iskolai tanévük megkezdéséhez. A folyamatban kiemelt szerepet kaptak a szociometriai adatfelvételtől nyert eredmények, valamint a sajátos nevelési igényű gyermekek. Esetükben a megbeszélésen bemutatásra kerültek az óvodai életútjaik, a képességfejlesztésben elért eredményeik. Ennek fontos szerepe volt abban, hogy a tanítók tényleges képet alkossanak az első osztályba érkező tanulók képességstruktúrájáról és ez alapján megfelelő léptékű tanulási célokat tudjanak kitűzni és reális elvárásaik legyenek a tanulók képességeinek fejlődési ütemével kapcsolatban.

A 2022. márciusban elvégzett, a két 1. osztállyal készített szociometriai adatfelvétel során elsősorban az integráltan nevelkedő és/vagy korábban az intézmény tagóvodájába járó gyermekek szociometriai pozíciója került fókuszba. Mindkét osztályban 1-1 atipikusan fejlődő gyermek tanult, akik az intézmény (tag)óvodásai is voltak. Egyikük számos kapcsolattal rendelkezik osztályában, csakúgy, mint korábban az óvodai közösségben is. Jelenlegi kapcsolatait nem volt óvodás csoporttársai közül, hanem más óvodákból az osztályba került gyermekekből kerültek ki.

A másik osztályba járó integrált fiú magányos, nem viszonzott választásai régi ovis társai felé irányulnak. Azok a gyermekek, akikkel óvodában kapcsolatban állt, később kezdik csak meg a

tankötelezettségüket. Erre a jelenleg magányos gyermekekre nemcsak kedvezőtlen szociometriai helyzete, hanem tanulmányi teljesítménye, illetve alulteljesítése miatt is kiemelt figyelmet kell fordítani. Figyelemproblémái, lassú pszichomotoros tempója miatt egyre jobban lemarad társaitól és egyre nehezebben találja meg velük a hangot a szabadidős tevékenységekben is.

A többi – az iskola tagóvodájából jövő – gyermek mind jó pozícióban, a közösség többségét magában foglaló nagy egységben foglal helyet. Mindkét osztály szociogramját szemlélve megállapítható, hogy a közösségek gazdag kapcsolati hálóval, szerteágazó kötődésekkel bírnak. A kevésbé jó szociometriai státuszú, illetve a még szerényebb szociális készségekkel rendelkező gyermekek közösségbe bevonására irányuló törekvés és tervezés megfogalmazódott és el is indult a pedagógusok körében. Az intézményen belül egy olyan szervezett, folyamatos szakmai párbeszéd kezdődött, amely lehetővé teszi az egymástól való tanulást, a nevelési-oktatási tapasztalatok megosztását, jó gyakorlatok kidolgozását.

KÖVETKEZTETÉSEK

A vizgálatsorozatban részt vevő kollégák hamar felismerték a hiánypótló módszer szükségességét, és szívesen bővítik a SMETRY rendszerrel pedagógiai eszköztárukat. A közösségükbe járó gyermekekkel, gyermekekért végzett (oktató-nevelő) munkájuk holisztikus szemléletű megvalósítása, magasabb szintre emelése során meggyőződtek saját kompetenciáik (pedagógus életpálya modell 4., 5. kompetencia) erősödéséről, pedagógiai hatékonyságuk növekedéséről, és a csoport/osztály légkörének javulásáról egyaránt.

A szociometriai vizsgálat során a gyermekek életkori sajátosságait, esetleg sajátos nevelési igényét is figyelembe vevő adatfelvételi eljárással pedig sikerült frusztrációmentes környezetet teremteni, melynek eredményeként minden gyermek örömmel vett részt a feladathelyzetben; az IKT eszköz alkalmazása pedig külön motiváló tényező volt számukra.

TÁMOGATÁS

Jelen publikáció a Miniszterelnökség – Nemzeti Hatóság – képviseletében a Nemzeti Kutatási Fejlesztési és Innovációs Hivatal által támogatott RRF-2.3.1-21-2022-00013 azonosító számú „Társadalmi Innovációs Nemzeti Laboratórium” című projekt keretében jött létre.

IRODALOMJEGYZÉK

- Herbainé Szekeres E. (2019). *Mesterprogram*. Kézirat.
- Horváth E., Herbainé Szekeres E., & Szekeres Á. (2021). *Using Community Level Data-Based Decision Making in General Education: First Phase of 5-Years Program*. 5202–5210. Online Conference. <https://doi.org/10.21125/iceri.2021.1183>
- Horváth, E., & Szekeres, Á. (2020). Az IKT alapú szociometria alkalmazási lehetőségei. *Gyógynevelési Szemle*, 48(3-4), 305–317.
- Heyder, A., Südkamp, A. & Steinmayr, R. (2020). „How Are Teachers’ Attitudes toward Inclusion Related to the Social-Emotional School Experiences of Students with and without Special Educational Needs? *Learning and Individual Differences*, 77(1), 101776. <https://doi.org/10.1016/j.lindif.2019.101776>
- Nelsen, J., Lott, L. & Glenn, H., S. (2013). *Positive Discipline in the Classroom: Developing Mutual Respect, Cooperation, and Responsibility in Your Classroom*. Revised and expanded Fourth edition. New York: The Rivers Press.
- Wentzel, K. R., Jablansky, S., & Scalise, N. R. (2018). Do friendships afford academic benefits? A meta-analytic study. *Educational Psychology Review*, 30(4), 1241–1267. <https://doi.org/10.1007/s10648-018-9447-5>